

INVANDRARKVINNORS UPPLEVELSER AV UTBILDNINGSPROGRAM

En kvalitativ studie på Arosdöttrarnas elever

ANJA PERSSON

Akademien för hälsa, vård och välfärd
Folkhälsovetenskap
Grundnivå
15 hp
Folkhälsoprogrammet
FHA032

Handledare: Kristina Pellmer Wramner
Examinator: Elisabeth Jansson
Datum: 2013.06.03

SAMMANFATTNING

Syftet med denna uppsats var att undersöka vad invandrarkvinnor hade för upplevelser av utbildningsprogrammet på Arosdöttrarna. Lågutbildade, invandrande kvinnor har länge varit en utsatt grupp i samhället, präglade av arbetslöshet, obetalt hemarbete och psykisk ohälsa. Samhällets insatser för integrering har inte varit tillräckliga vilket resulterat i att invandrarkvinnor varit hemma flera år utan någon huvudsysselsättning utanför hemmet. Språkinläring och social kontakt med andra verkar enligt tidigare forskning ha varit viktigt i integrationsprocessen. Ett sätt har varit att ge kvinnor verktyg för att främja deras empowerment, det vill säga, förmågan att hantera exempelvis problem. Arosdöttrarna har varit en verksamhet som genom utbildningsprogrammet fått ut några lågutbildade invandrarkvinnor ut på arbetsmarknaden.

En kvalitativ metod med enskilda intervjuer med fyra av Arosdöttrarnas tidigare elever har genomförts. Därutöver har författaren även granskat tidigare uppföljningsdokument.

Arosdöttrarnas elever var nöjda med både lärare och klasskamrater. De ansåg att de gått från att vara hemma, deprimerade och stressade till att bli självständiga, fått kontroll över vardagen och fått nya vänner. 74 procent av Arosdöttrarnas elever anses ha blivit ekonomiskt självständiga efter utbildningen. Arosdöttrarna ansågs även ha ökat invandrarkvinnornas empowerment.

Studien kunde leda till ytterligare forskning inom ämnet samt verka som underlag till beslut om expanderings av Arosdöttrarna.

Nyckelord: empowerment, integration, invandrare, kvinnor, språkkunskaper, yrkesutbildning

ABSTRACT

The purpose of this study was to investigate the immigrant women's experiences of the training program of Arosdöttrarna. Unskilled, immigrant women have been known as a vulnerable group in society marked by unemployment, unpaid housework and mental illness. Society's efforts for integration have been insufficient, resulting in that immigrant women stayed at home for several years without any major employment. Language learning and social contact with other seems to, according to previous research, have been important in the integration process. One way has been to provide women with tools to promote their empowerment, that is, ability to handle for example problems. Arosdöttrarna has been an operation that, by training, managed to get out some in to the labor market.

A qualitative approach with individual interviews of four of Arosdöttrarnas former students have been made. In addition, the author also examined follow-up paper.

Arosdöttrarnas students were satisfied with both the teachers and classmates. They felt that they went from being at home, depressed and stressed to become independent, gain control over everyday life and make new friends. 74 percent of the immigrant women consider to have been economical independent after the training program. Arosdöttrarnas also consider to increased the empowerment of the immigrant women.

The study could have resulted in further investigation whitin the field and act as support for expanding Arosdöttrarna.

Keywords: empowerment, immigrant, integration, language skills, training program, women

INNEHÅLL

1	INTRODUKTION	1
2	BAKGRUND	1
2.1	Hälsa	1
2.2	Bestämningsfaktorer för hälsa	2
2.2.1	<i>Social status och ekonomi</i>	2
2.2.2	<i>Kön</i>	2
2.2.3	<i>Utbildning</i>	2
2.2.4	<i>Etnicitet</i>	2
2.3	Invandring till Sverige	3
2.4	Invandrares hälsa	3
2.4.1	<i>Socialt stöd i samhället</i>	4
2.5	Invandrares integration på arbetsmarknaden	4
2.5.1	<i>Skillnader i andel sysselsatta</i>	4
2.5.2	<i>Faktorer för att lyckas på arbetsmarknaden</i>	5
2.6	Empowerment	6
2.7	Arosdöttrarna	6
3	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	8
3.1	Syfte	8
4	METOD	9
4.1	Metod för genomförandet av intervjustudien	9
4.1.1	<i>Datainsamlingsmetod</i>	9
4.1.2	<i>Urval</i>	10
4.1.3	<i>Intervjuerna</i>	10
4.1.4	<i>Analysmetod</i>	11
4.1.5	<i>Analysprocessen</i>	11
4.2	Metod för genomförandet av dokumentgranskning	13
4.2.1	<i>Datainsamling och analys av utvärderingsdokumentet</i>	13

4.2.2	<i>Datainsamling och analys av uppföljningsdokumentet</i>	13
4.3	Etiska ställningstaganden gällande intervjustudien	14
4.3.1	<i>Informations- och samtyckeskravet</i>	14
4.3.2	<i>Konfidentialitets- och nyttjandekravet</i>	14
5	RESULTAT	15
5.1	Resultat som framkom av intervjustudien	15
5.1.1	<i>Upplevelser av livet innan utbildningsprogrammet</i>	15
5.1.2	<i>Upplevelser, känslor och tankar under utbildningsprogrammets gång</i>	15
5.1.3	<i>Tankar om utbildningsprogrammet som helhet</i>	17
5.1.4	<i>Upplevelser av livet efter utbildningsprogrammet</i>	17
5.2	Resultat som framkom av dokumentgranskningen	18
5.2.1	<i>Resultat från utvärderingsdokumentet</i>	18
5.2.2	<i>Resultat från uppföljningsdokumentet</i>	20
5.3	Sammanfattning av resultatet	21
6	DISKUSSION	22
6.1	Intervjustudiens metoddiskussion	22
6.1.1	<i>Kvalitetskriterier</i>	23
6.2	Uppföljningsdokumentens metoddiskussion	24
6.3	Intervjustudiens resultatdiskussion	25
6.4	Uppföljningsdokumentens resultatdiskussion	26
6.5	Sammanfattning av resultatdiskussionen	27
7	SLUTSATS	30
	REFERENSLISTA	31

BILAGOR

BILAGA A INTERVJUGUIDE

BILAGA B INFORMATIONSBREV

1 INTRODUKTION

Författarens intresse för kvinnorrättsfrågor och integration kombinerat med arbetsmarknad, arbetsplats och hälsa har styrt valet av ämne i denna uppsats. Efter att ha inhämtat kunskap om hur samhället innehar en patriarkalisk grund präglad av främlingsfientlighet har författaren fått upp ögonen för den grupp som är mest drabbade av detta. Denna grupp består av invandrande kvinnor. Vidare finns även kunskap om vikten av att ha ett arbete och känna sig självständig för att kunna förbättra sin hälsa. En högre utbildning än högstadiet är ofta en förutsättning för att ens komma ut på arbetsmarknaden i Sverige.

Åldersdiskriminering är också ett exempel på vad som skulle kunna vara ett hinder för att få ett arbete. Även om dessa faktorer begränsar den utsatta gruppen invandrande kvinnor till att bara avse dem som är lågutbildade och medelålders är gruppen fortfarande stor. Språket har naturligtvis också en avgörande komponent, vad händer då med de lågutbildade invandrande kvinnor som inte har klarat av Svenska För Invandrare [SFI]?

Verksamheter som exempelvis utbildningsprogrammet på Arosdöttrarna har därför ett stort värde i en förbättring av integration av lågutbildade invandrarkvinnor. Genom att genomföra såväl statistiska som djupgående undersökningar av verksamheten kan svar ges dels på hur bra de lyckats samt på vilket sätt. Att identifiera metoder som underlättar för lågutbildade invandrarkvinnor att komma in i samhället kan därför vara ett steg i rätt riktning.

2 BAKGRUND

2.1 Hälsa

Det finns ett flertal definitioner om vad hälsa är. Den mest erkända och accepterade är skapad av World Health Organization [WHO] (2006). Deras definition av hälsa är följande:

”Hälsa är ett tillstånd av totalt fysiskt, mentalt och socialt välmående, inte bara frånvaro av sjukdom” (s. 1).

Definitionen ovan ifrågasätts ibland då ”frånvaro av sjukdom” inte behöver vara en förutsättning för välmående (Green & Tones, 2010). Kostenius och Lindqvist (2006) har i sin bok, efter analys av tidigare kända hälsodefinitioner, använt följande definition på hälsa:

”Hälsa är ett jämviktstillstånd av fysiskt, psykiskt, emotionellt, socialt och andligt välmående, vilket både är en resurs och en förutsättning för mänskligt liv” (s. 34).

2.2 Bestämningsfaktorer för hälsa

Det finns flera olika bestämningsfaktorer för hälsa varav några går att påverka som till exempel levnadsvanor och andra inte. Social status, ekonomi och utbildning är tre exempel på bestämningsfaktorer som går att påverka, om än med svårigheter, medan kön och etnicitet inte alls går att påverka. Det finns ojämlikheter i hälsa och följande faktorer är centrala i detta ämne: kön, etnicitet, social klass, ålder, funktionsnedsättning och arbetslöshet (Green & Tones, 2010). I denna uppsats kommer social status, ekonomi, kön, utbildning och etnicitet vara de mest väsentliga bestämningsfaktorerna för hälsa. Följande underrubriker är förklaringar på dessa fem faktorer.

2.2.1 Social status och ekonomi

Högre social status och högre inkomst är sammankopplat med god hälsa och tvärtom. Hög social status definieras av hög inkomst, hög utbildning eller yrke. Ekonomi har betydelse för hälsa på grund av att det är möjligt att köpa saker som har påverkan på hälsan som till exempel mat, fysiska aktiviteter, transport och sjukvård (Sandmark, 2011).

2.2.2 Kön

Skillnader i hälsa mellan kvinnor och män kan förklaras genom exempel från arbetsmarknaden. Generellt sett är fler kvinnor än män undersysselsatta, det vill säga arbetar mindre än vad de vill. Andelen kvinnor som är utsatta för ohälsa till följd av fysisk belastning, stress och/eller andra psykiska orsaker i arbetslivet är större än för män (Sandmark, 2011). Kvinnor befinner sig också lägre ner i hierarkier på arbetsplatser och är överrepresenterade i de yrkeskategorier som innehar högst sjukfrånvaro till följd av psykiska besvär på arbetsplatsen (Statistiska Centralbyrån [SCB], 2012 & Arbetsmiljöverket, 2010). Dessutom har kvinnor generellt lägre lön än vad män har oavsett arbete och position.

2.2.3 Utbildning

Utbildning har enligt flera studier påverkan på hälsa och livslängd (Cutler & Lleras-Muney, 2009). En person som hoppat av gymnasiet har en livslängd som är åtta år kortare än en person som har en högskoleutbildning. Förklaringar till detta fenomen är att ohälsosamma vanor, exempelvis rökning, överkonsumtion av alkohol och stillasittande fritid är mer utbrett bland personer med lägre utbildning. Cutler och Lleras-Muney (2009) undersöker vad det är som gör att högt utbildade personer tenderar att ha hälsosammare levnadsvanor. Till stor del har högutbildade personer bättre omgivande miljö, bättre ekonomi, har bättre förståelse för att exempelvis rökning är skadligt samt har större förmåga att vara socialt integrerade.

2.2.4 Etnicitet

En undersökning av invandrares självupplevda hälsa i Europa visar att etniska minoriteter upplever att de har sämre hälsa i jämförelse med inrikesföddas självupplevda hälsa (Nielsen & Krasnik, 2010). Detta resultat var oberoende av socioekonomisk status, ålder och kön. Faktorer för ohälsa bland etniska minoriteter kan vara vilket ursprungsland personer

kommer från, faktorer i samband med migrationen, socioekonomiska förhållanden i värdlandet samt andra omständigheter. Exempelvis kan ohälsan uppstå på grund av dålig ackulturation vilket betyder att en person inte lyckats anpassa sig till de psykologiska och kulturella miljöer som hen mött i värdlandet (Sam & Berry, 2010).

2.3 Invandring till Sverige

Cirka 14 procent av Sveriges befolkning är utrikesfödda enligt mätningar från år 2008. Arbetskraftsinvandring, flyktinginvandring och anhöriginvandring till flyktingar är tre olika invandrargrupper i Sverige (DS 2013:19). Med arbetskraftsinvandring avser personer som permanent eller tillfälligt bosätter sig i ett land i syfte att arbeta (Nationalencyklopedin [NE], 2013a). Flyktinginvandring innebär personer som flytt från sitt hemland oftast på grund av politiska förhållanden (NE, 2013b). De personer tillhörande gruppen anhöriginvandring är de som kommer till ett annat land för att sammanföras med sin familj (NE, 2013c).

Cirka 70 procent av invandringen i Sverige består av flyktinginvandring och anhöriginvandring till flyktingar (DS 2013:19). Arbetskraftsinvandringen tillsammans med invandrare från EES/EU utgör cirka 20 procent och resterande tio procent består av studenter och adoptivbarn. EES står för Europeiska Ekonomiska Samarbetsområdet och inkluderar både EU-länder och länder som inte är med i EU, till exempel Norge (Utenriksdepartementet, 2012). Syftet är att ansluta de länder som inte är med i EU till EU:s inre marknad. EU och EES länder har därmed tillgång till fritt utbyte av arbetskraft, varor och tjänster samt att personer kan röra sig fritt mellan länderna.

2.4 Invandrares hälsa

Invandrare är den grupp som generellt har lägre hälsa, inte bara i Sverige, utan även världen över. Den höga arbetslösheten är en väsentlig bidragande faktor till ohälsa bland invandrare. Även socialt utanförskap, bristande språkkunskaper och avsaknad av utbildning är exempel på faktorer som orsakar invandrares ohälsa visar en rapport publicerad av WHO (2010). I Akhavans (2006) doktorsavhandling beskrivs att sambandet mellan hälsa, arbetslöshet och immigration är ömsesidigt, det vill säga att sämre hälsa på grund av migrationsprocessen resulterar i arbetslöshet. Det kan också vara så att en person som, på grund av sin invandrarbakgrund, är arbetslös och därmed utvecklar sämre hälsa.

Flyktinginvandrare är också ofta drabbade av separation från familjemedlemmar och avsaknad av sociala nätverk, vilket kan leda till isolering, vilket ofta orsakar ohälsa som till exempel depression, stress och ångest. Kvinnor som flytt från sitt land och saknar socialt nätverk har högre risk än män i samma situation, att drabbas av psykisk ohälsa. Detta påvisar en studie gjord på invandrares psykiska ohälsa i Sverige av Hollander, Bruce, Burström och Ekblad (2011).

Hälsa och känslan av att tillhöra det samhälle som individen lever i, är starkt sammankopplade. Ju högre känsla av att tillhöra samhället desto bättre hälsa. Lägre känsla av tillhörighet har samband med faktorer som psykisk ohälsa och stress över sin livssituation. Detta samband framkom genom en statistisk undersökning med 6 400 deltagare i Kanada

där geografiska områden och socioekonomisk status täcktes in. Studien visade även att det inte fanns någon signifikant skillnad mellan invandrare och de som är födda i Kanada om hänsyn tagits till ekonomisk status (Kitchen, Williams & Chowhan, 2011).

Arbetslösheten drabbar i synnerhet invandrande kvinnor (Sandmark, 2011). Även fattigdom är utbredd bland invandrande kvinnor vilket innebär att de står utanför både arbetsmarknaden och socialförsäkringssystem. Det finns tydliga rekommendationer gällande invandrande kvinnors integrering i det svenska samhället. Exempelvis bör individens tidigare utbildning och arbete i hemlandet identifieras. Utifrån det bör sedan resurser för etablering på arbetsmarknaden införas för varje enskild individ (Akhavan, Bildt & Wamala, 2007).

2.4.1 Socialt stöd i samhället

Social kontakt med andra invandrande kvinnor med liknande bakgrund har positiv effekt på invandrande kvinnors hälsa. Det visar en intervjustudie i Danmark gjord av Povlsen (2012) med 15 deltagande kvinnor. De flesta av dessa kvinnor hade levt flera år i Danmark och upplevt en känsla av ensamhet på grund av exempelvis arbetslöshet. Studien fokuserade på en statligt arrangerad klubb i syfte att öka integrationen där deltagarna träffades två gånger i veckan och utförde olika aktiviteter tillsammans. Många av kvinnorna såg det som en plats av frihet och ett sätt att lära sig mer om det danska samhället. Deltagarna beskrev att de tyckte om att träffas, prata och göra saker tillsammans. Författaren drar slutsatsen att interventioner som denna, främjar kvinnornas integration i samhället.

2.5 Invandrares integration på arbetsmarknaden

Begreppet integration betyder i ekonomiska sammanhang att en invandrare slutligen ska uppnå samma löneökning och samma förutsättning att få ett arbete som en likvärdig individ född i värdlandet. Med likvärdig individ avser bland annat ålder, kön och utbildning (Global Utmaning, 2011).

Andelen arbetslösa har markant ökat bland invandrare de senaste fyrtio åren och kan förklaras genom att invandringen före 1970 mestadels bestod av arbetskraftsinvandring (DS 2013:19). Skillnaderna i arbetslöshet mellan flykting- och arbetskraftsinvandring antas bero på att flyktingar flyr från sitt land medan invandrare som kommer till ett nytt land för att börja arbeta ofta har ett arbete som väntar i värdlandet.

2.5.1 Skillnader i andel sysselsatta

För utrikesfödda i Sverige är andelen sysselsatta mellan 36 – 75 procent, beroende på var de är bosatta. För inrikesfödda är motsvarande andel mellan 64 – 90 procent. Gällande utbildningsnivå är den generellt lägre för utrikesfödda än för inrikesfödda. Detta gäller inte vid genomförd högskoleutbildning då utbildningsnivån procentuellt är den samma för både inrikes- och utrikesfödda (SCB, 2010).

Sverige ligger överst på Organisation for Economic Co-operation & Development [OECD]:s mätning av invandrares lika möjligheter på arbetsmarknaden och åtkomst till utbildning samt diskrimineringsskydd (DS 2013:19). OECD är ett forum med medlemmar från 30 olika

demokratiländer runt om i världen (OECD & Joint Research Centre [JRC], 2008). Däremot ligger Sverige överst på listan av länder inom OECD som har störst skillnad i andel sysselsatta mellan utrikesfödda och inrikesfödda. Enligt siffror från Framtidskommissionen (DS 2013:19) är sysselsättningsgraden bland flyktinginvandrare efter tio års vistelse i Sverige 60 procent. För invandrande kvinnor är samma andel lägre än hälften.

2.5.2 Faktorer för att lyckas på arbetsmarknaden

Anledningen till invandrades höga arbetslöshet anses bero på en kombination av följande faktorer: bristande kunskap i svenska, sämre kontakter och sociala nätverk, att invandrare missgynnas på arbetsmarknaden samt diskriminering (DS 2013:19). Erfarenheter inom arbetslivet har också stor betydelse för individens förmåga att etableras på arbetsmarknaden (SOU 2010:88). Av de manliga invandrarna har 80 procent arbetat i sitt ursprungliga land medan endast 40 procent av kvinnorna har tidigare arbetslivserfarenheter.

För att nya invandrare lättare ska komma in i samhället och få arbete, har Sverige stiftat Etableringslagen (SFS 2010:197). Denna omfattar nyanlända invandrare i åldersgruppen 20 – 65 år som beviljats uppehållstillstånd. Lagen innebär att en nyanländ invandrare ska lära det svenska språket, få samhällsorientering och delta i olika aktiviteter som ska påskynda deras etablering på arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingen, länsstyrelsen och kommunen är ansvarig för programmet och längden får inte överskrida 24 månader.

Språk kan enligt McHugh och Challinor (2011) och Pichler (2011) vara en av de viktigaste faktorer för integrering av invandrare i samhället. Regeringens framtidskommission (DS 2013:19) presenterar tre studier som visar andelen invandrare i Sverige som har något sämre kunskaper inom det svenska språket. Siffrorna har stor spridning då resultaten visar att 12 – 36 procent av invandrarna är mindre bra på att prata svenska. Cirka 28 – 66 procent är mindre bra på läskunnighet. Den invandragrupp som är bäst på det svenska språket är invandrare från de skandinaviska länderna. Därefter följer invandrare från Europa och bland de som är mindre bra på svenska är invandrare från utanför Europa.

Den språkträning som tillämpas för nuvarande i syfte att integrera invandrare är inte alltid framgångsrik för individen på arbetsmarknaden (McHugh & Challinor, 2011). Flera regeringar börjar rikta in sig på en mer yrkesanpassad språkträning men kostnadseffektiva program är svåra att utveckla. Yrkesutbildning och språkträning är i många länder separerade från varandra och dessa är i behov att kombineras för att på bästa sätt uppnå integration i samhället och på arbetsmarknaden.

I Nederländerna gjordes en undersökning år 2010 som styrker sambandet mellan kontakter, socialt nätverk och framgång på arbetsmarknaden. Undersökningen baserades på intervjuer med förstagenerationens invandrare från olika länder bosatta i olika städer. Det som framkom i denna studie var att invandrare som hade bekanta eller hade relationer med värdlandets urbefolkning tenderade att lyckas bättre på arbetsmarknaden än de som inte hade detta. Studien hänvisade även till andra studier som påvisade att även relationer med individer från samma land eller andra invandrare ökade chansen för individen att etableras på arbetsmarknaden (de Vroome & van Tubergen, 2010). Något som också uppdagades var att de invandrare som genomfört och klarat av en kurs med integrationssyfte också ökar chansen att bli anställd. En kurs med integrationssyfte innehåller språkkurs för värdlandets språk samt guidning till arbetsmarknaden och samhället.

Ett exempel på diskriminering inom arbetsmarknaden är att färre personer med ett utländskt namn bjuds in till arbetsintervjuer än de som har ett svenskt namn eller är anonyma (DS 2013:19). Diskriminering på arbetsmarknaden uppstår av två olika anledningar. Dels är det på grund av en främlingsfientlig inställning hos arbetsgivare som gör att de inte vill anställa personal med utländskt härkomst, dels är det för att arbetsgivarna är osäkra på utländska personers egentliga kompetens då arbetsgivaren inte vet om den motsvarar svenska kriterier. Ett sådant sätt att begränsa urvalet i en anställningsprocess kan leda till att företaget går miste om värdefull kompetens. Det kan därmed också leda till en känsla av att vara utanför arbetsmarknaden och brist av social gemenskap för enskilda personer. En snabbare och bättre integration leder både till ökad ekonomisk och social hållbarhet för individen och samhället.

2.6 Empowerment

För att främja och bibehålla hälsa är empowerment en förutsättning och en viktig beståndsdel (Green & Tones, 2010). Hälsa sammankopplat med begreppet empowerment kan ses från olika aspekter. God hälsa kan leda till empowerment och empowerment kan leda till god hälsa. Empowerment används bland annat som verktyg för att främja jämlikhet i hälsa. Någon allmänt accepterad översättning på begreppet empowerment finns inte, men det innehåller komponenterna egenmakt, socialt stöd, kompetens och medborgarskap (Askheim & Starrin, 2007). Korp (2006) beskriver i en studie att den vanligaste definitionen av empowerment kommer från WHO:s Ottawa Charter 1986. Denna definition innebär att stärka människors "kontroll över, och förbättra, deras hälsa". Genom att ge arbetslösa invandrare kvinnor bra verktyg för att ta sig ut på arbetsmarknaden och hantera andra problem i livet, kan deras empowerment och hälsa främjas.

Enligt FN:s kvinnokonvention (UN Women nationell kommitté Sverige, 2011) är staten skyldig att vidta olika åtgärder för att uppnå jämställdhet mellan könen och att främja kvinnors empowerment. Staten har också, enligt FN:s kvinnokonvention, ansvar för att främja kvinnors utveckling och att bryta könsstereotypa roller genom att ändra kulturella beteendemönster och seder.

År 2011 publicerades en studie som undersökte vilka faktorer som påverkade invandrare turkiska kvinnors empowerment i London. Det skickades ut 450 enkäter och svarsfrekvensen var cirka 60 procent. De faktorer som starkt påvisade ett samband med empowerment var socialt stöd och utbildning. I diskussionen nämndes att vidare forskning inom området behövdes. Slutsatsen innebar bland annat att utbildningsinsatser innehållande exempelvis språkträning och kunskap om rätt- och skyldigheter, var en främjande faktor för empowerment hos turkiska kvinnor (Gulfem Cakir & Yerin Guneri, 2011).

2.7 Arosdöttrarna

Sedan Arosdöttrarna i Västerås startade 2005 har det varit en verksamhet som arbetat för att integrera invandrarkvinnor i samhället. Arosdöttrarna är en del av Arbetarnas bildningsförbund [ABF] och har som syfte att främja kvinnors självständighet genom att vägleda till utbildning och arbete. Det är många av de kvinnor som kommer till

Arosdöttrarna som, trots flera år i Sverige, inte lyckats bli delaktiga i de normer och den kultur som råder i det svenska samhället. Dessa kvinnor har ofta även genomgått det program som Etableringslagen avser (Edlund, 2009). För att få ta del av Arosdöttrarnas utbildningsprogram är kravet att personen ska vara kvinna, inneha försörjningsstöd från Västerås stads socialkontor, ha ett annat modersmål än svenska, vara mindre bra på svenska samt vara folkbokförd i Västerås (L. Fredrikzon, personlig kommunikation, 29 april 2013).

På Arosdöttrarna får dessa kvinnor genomgå ett tre-stepsprogram. Detta program genomsyras av stegvis inläring av det svenska språket. I det andra steget kombineras det svenska språket med praktik på antingen ett städföretag eller inom vårdsektorn beroende på individens önskan och lämplighet. Det sista steget är till största del praktik som senare leder till anställning när individen genomgått alla tre stegen. Under tre-stepsprogrammet får varje enskild deltagare individuell vägledning. Den totala utbildningstiden är 18 månader och enligt en mätning från 2009 var 83 procent sysselsatta två år efter avslutad utbildning. (Edlund, 2009).

Deltagarna består mestadels av kvinnor från Mellanöstern och Afrika men några kommer också från Europa, Asien och Latinamerika. Även de lärare som är anställda är av utländsk härkomst och har ofta samma modersmål som eleverna. Arosdöttrarna anser att detta är en styrka med verksamheten och genererar både kvalitet och trovärdighet (ABF, 2012). Förutom språk- och yrkesutbildning arbetar Arosdöttrarna aktivt med att inneha en god stämning med en trygg atmosfär i utbildningslokalerna. Exempel på olika saker som personalen hjälper eleverna med är allmän rådgivning, inrikes telefonsamtal och att fylla i papper.

3 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

3.1 Syfte

Syftet med studien är att undersöka deltagarnas upplevelser samt resultat från granskning av tidigare uppföljningsdokument av utbildningsprogrammet på Arosdöttrarna.

Frågeställningar

1. Vad är deltagarnas upplevelser innan utbildningsprogrammet, under utbildningsprogrammet och efter utbildningsprogrammet enligt intervjustudien?
2. Vad är deltagarnas upplevelser innan utbildningsprogrammet, under utbildningsprogrammet och efter utbildningsprogrammet enligt uppföljningsdokumenten?
3. Vilka slutsatser kan dras av uppföljningsdokumenten i relation till verksamhetens syfte?
4. Hur har utbildningsprogrammet påverkat deltagarnas empowerment och välmående?

4 METOD

Författaren har genomfört en intervjustudie och en dokumentgranskning av tidigare uppföljningsdokument. Kvalitativ metod har valts som studiedesign i undersökningen. Det som motiverar valet av studiedesign är att den anses passande för undersökningens syfte. Syftet för denna undersökning är att ta reda på de upplevelser som deltagarna i Arosdöttrarna har kring utbildningen. Enligt Holloway och Wheeler (2010) används kvalitativ metod oftast i studier som ämnar undersöka individers upplevelser. Vidare är kvalitativ metod även användbar vid undersökningar i samband med förändringsprocesser samt för att studera den sociala verkligheten. Integrationsprocessen innebär en stor förändring för individen där sociala faktorer har stor påverkan. Kvalitativ metod ger också en djupare förståelse för individens upplevelser, känslor och tankar kring olika saker. Denna undersökning präglas även av en induktiv ansats vilket innebär att syftet utgår från ett fenomen. Genom att sedan samla in data kring detta fenomen kan sedan en teori skapas. Fenomenet i denna studie utgörs av Arosdöttrarnas förmåga att framgångsrikt och effektivt integrera lågutbildade invandrarkvinnor i det svenska samhället. Medan insamlad data kring detta fenomen kan skapa en teori om vilka faktorer och verktyg som är avgörande för integrering. För denna studie har empowerment valts som teoretiskt perspektiv eftersom empowerment i tidigare studier visats vara en komponent för invandrarkvinnors integration (Gulfem Cakir & Yerin Guneri, 2011). Vidare ger även utbildningsprogrammet verktyg till eleverna som stärker dem att hantera problem, exempelvis arbetslöshet, på egen hand. Exempelvis skulle god problemhantering påvisa ökad egenmakt som är en grundkomponent i empowerment (Askheim & Starrin, 2007). Även allmän samhällsinformation och information om rättigheter kan ge en ökad känsla av att vara en del av samhället. Denna känsla kan kopplas till innebörden av ordet medborgarskap som är en ytterligare grundkomponent i empowerment.

4.1 Metod för genomförandet av intervjustudien

4.1.1 *Datainsamlingsmetod*

Som metod för att samla in data till undersökningen har intervjumetod valts. Detta val har gjorts då intervjuer möjliggör djupgående studier av ett fenomen (Holloway & Wheeler, 2010). Vidare har intervju med enskilda personer ansetts vara lämplig, på grund av att Arosdöttrarna arbetar individanpassat och kan därmed skapa individuella upplevelser av olika saker. Individuella upplevelser kan i vissa fall vara svåra att diskutera i grupp. Det gäller i synnerhet när det kommer till privata erfarenheter och åsikter. Några ämnen kan av etiska skäl också vara olämpligt att diskutera och dela med sig av i en grupp med individer som personen kanske har en relation till.

I denna undersökning har intervjuerna varit semistrukturerade. Detta val har gjorts på grund av att en ostrukturerad intervju rekommenderas att bli genomförd av en erfaren intervjuare (Holloway & Wheeler, 2010). Under intervjun har intervjuaren använt en intervjuguide med fem huvudfrågor som utgår från studiens fyra frågeställningar (se bilaga A). Det har varit en svårighet att hitta frågor som kunde ge svar på frågeställning fyra. För att ta reda på om utbildningsprogrammet har påverkat invandrarkvinnornas empowerment har frågorna 5f och

5g ställts. Intervjuguiden innehåller även följdfrågor under varje huvudfråga som stöd till intervjuaren men ger ändå möjlighet till följdfrågor som är passande under intervjuens gång. Detta har gjort att varje intervju blivit unik men innehar ändå samma riktlinjer. Guiden har också varit en hjälp för intervjuaren att begränsa samtalet kring ämnet.

4.1.2 Urval

För att utse deltagarna i intervjuundersökningen har snöbollsmetoden använts. Snöbollsmetoden används exempelvis då det är svårt för genomföraren att få tag på intervjupersoner och innebär att en utvald person får rekommendera dessa (Holloway & Wheeler, 2010). Genom författarens val av ämne, det vill säga integration av lågutbildade invandrande kvinnor, tog författaren kontakt med Folkhälsobyran. Folkhälsobyran hänvisade sedan till Arosdöttrarna vilka, efter ett möte, visade sig vara intresserade av att bidra med att ordna intervjupersoner till denna studie. En lärare kontaktades och fick i uppgift att ta kontakt med tidigare elever och sedan rekommendera dessa som intervjupersoner enligt snöbollsmetoden. Läraren blev därmed den person som hade rollen att rekommendera personer att delta i undersökningen. Kraven var att de skulle kunna prata, förstå och föra ett samtal på svenska samt ha genomgått hela Arosdöttrarnas utbildning, alternativt befinna sig i steg tre (sista utbildningssteget). Det sammanlagda antalet intervjuer skulle vara fem till tio personer och genomföras de närmaste tre veckorna. Läraren lyckades endast ordna fyra intervjupersoner och efter flera försök att kontakta fler intervjupersoner gav läraren upp på grund av tidsbrist.

4.1.3 Intervjuerna

Under två veckor intervjuades fyra personer, var och en i ett enskilt arbetsrum i Arosdöttrarnas lokaler. De fyra intervjupersonerna som intervjuades fick förklarat av läraren i förväg att intervjun skulle bli inspelad, att de var anonyma i studien samt vad studien handlade om. Därefter fick de även läsa igenom, alternativt få uppläst, ett informationsbrev (se bilaga B). Även i början på inspelningen upprepades det att de skulle vara anonyma och att de när som helst kunde avbryta intervjun och avsluta sin medverkan i studien. En av intervjupersonerna hade svårigheter med att förstå svenska och intervjuaren fick försöka förklara olika begrepp. Trots detta ansåg intervjuaren att hon fått svar på intervjufrågorna. Då detta var den första intervjupersonen gjordes intervjuguiden om till lättare svenska. Resterande intervjupersoner hade det enklare att prata och förstå svenska. På den första intervjun medverkade även intervjupersonens barn som var i lågstadieålder. Barnet satt tyst bredvid under hela intervjun och påverkade inte intervjun på något sätt.

Varje intervju varade i mellan tolv och 20 minuter och transkriberades på totalt 16,5 datorskrivna A4-sidor. Under transkribering hade intervjuaren vid några tillfällen svårt att urskilja enstaka ord som sades av intervjupersonen. Cirka fyra ord per intervju har därmed fallit bort under transkribering. Intervjuaren har bedömt att hon har förstått innebörden av meningen ändå och genomfört analysen därefter.

4.1.4 Analysmetod

Som analysmetod används innehållsanalys med fokus på en manifest inriktning. En innehållsanalys med manifest inriktning innebär en analys av det som sägs och beskriver de synliga och tydliga beståndsdelarna i intervjutexten (Graneheim & Lundman, 2004).

Den analystabell som författaren använt sig av (se tabell 1) är en kombination av exempel I och exempel III som beskrivs i Graneheim och Lundmans (2004) artikel om kvalitativ analysmetod och kvalitetskriterier. Exempel I omfattar i deras artikel endast de tre första kolumnerna. Eftersom kategorier aggregerar kodorden underlättar detta att få en övergripande bild av resultatet. Därför är de två sista kolumnerna hämtade från exempel III. Anledning till att exempel III inte används i sin helhet är att dess motsvarande kolumn för kod är: "kondenserad mening, tolkning av underliggande mening" vilket författaren anser vara mer kopplat till en latent analys, inte manifest.

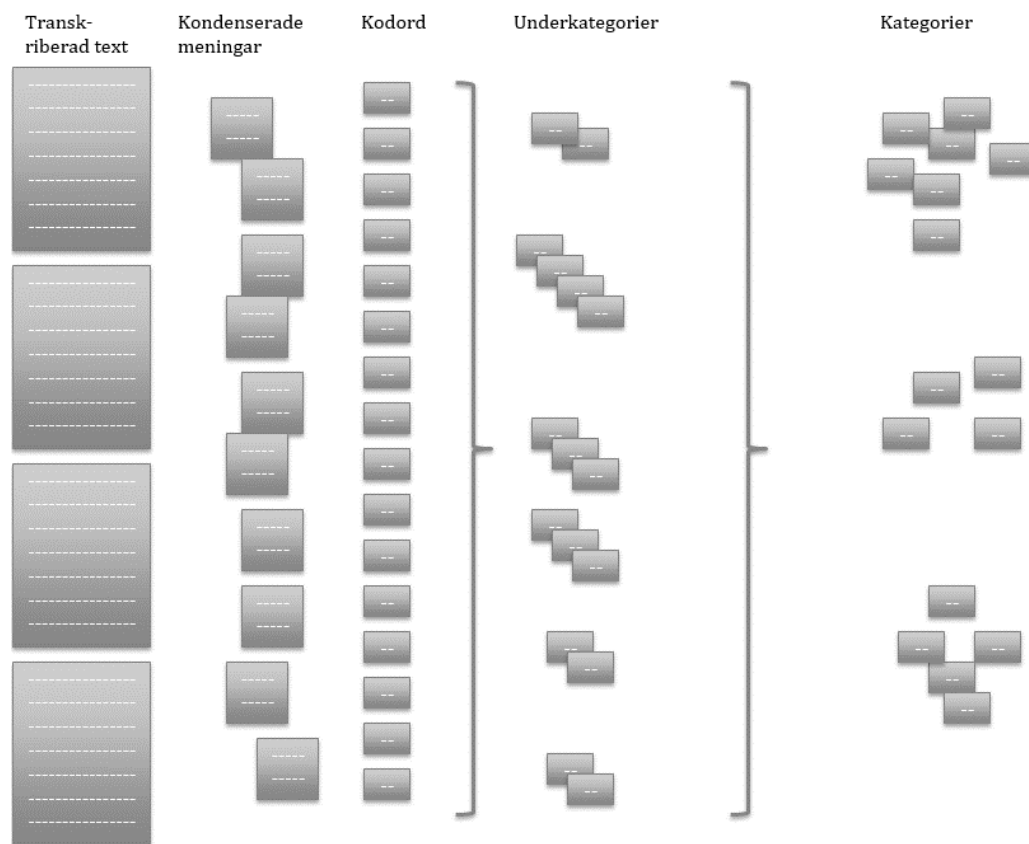
Tabell 1. Exempel från analystabellen.

Meningsenhet	Kondensation	Kod	Underkategori	Kategori
<i>"Nu när jag började skolan, träffade mycket andra ... Sen när vi tänker det är inte bara jag har problem. Vi tänker på andra här också. Det är problem här, vi pratar tillsammans, det är bättre"</i> (IP3)	Inte ensam. Lösör problem tillsammans	Ömsesidig problemlösning	Kvinnlig samhörighet	Upplevelser, känslor och tankar under utbildningsprogrammets gång.
<i>"Ibland om dom har någon saker hemma med barnen, med mannen du vet vi brukar pratar om läxan, svenska ord, vad menar du. Ibland vi lära varandra också våra språk."</i> (IP4)	Att tillsammans prata om hur det är hemma, läxan, svenska ord och hemlandets språk	Samhörighet		

4.1.5 Analysprocessen

I analysprocessen har författaren använt sig av post-it-lappar i olika storlekar för att få en helhetsbild av meningsenheter, kondenserade meningar, kodord, underkategorier och kategorier (se figur 1). Från den transkriberade texten markerades meningar som ansågs sammanfatta stycket eller några meningar. Vid utväljandet av meningar fanns empowerment som perspektiv hos författaren, som därmed försökte hitta meningar med kopplingar till empowermentns komponenter (egenmakt, socialt stöd, kompetens och medborgarskap) (Askheim & Starrin, 2007). Även upplevelser från tiden innan, tiden under och tiden efter utbildningsprogrammet, med utgångspunkt från frågeställningarna, styrde val av meningar. Den markerade meningen gjordes om till en kondenserad mening för att därefter

sammanfattas i ett kodord. Kodord från alla intervjuerna samlades och delades upp i underkategorier. Några av kategorierna slogs sedan samman och det bildades kategorier.



Figur 1. Analysprocessen

Exempel på kodord som bildades var: hjälp till självhjälp, förbättrad självkänsla, tillitsfull personal, positivt bemötande, trygghet med flera. De underkategorier och kategorier som skapades redovisas i tabell 2. Kategorierna har sedan använts som underrubriker under "Resultat som framkom av intervjustudien" i resultatdelen av detta arbete.

Tabell 2. Underkategorier och kategorier som togs fram i analysen av intervjumaterialet.

Underkategorier	Kategorier
Tankar Innan utbildningsprogrammet	Upplevelser av livet innan utbildningsprogrammet
Känslor innan utbildningsprogrammet	
Lärandet	Upplevelser, känslor och tankar under utbildningsprogrammets gång.
Kvinnlig samhörighet	
Tillitsfull personal	
Självförsörjning	Upplevelser av livet efter utbildningsprogrammet
Social integrering	
Förbättringsmöjligheter	Tankar om utbildningsprogrammet som helhet
Expanderingsmöjligheter	

4.2 Metod för genomförandet av dokumentgranskning

4.2.1 *Datainsamling och analys av utvärderingsdokumentet*

Utvärderingen, vilken är genomförd av Edlund (2009), är hämtad från utbildningsledaren på Arosdöttrarna. Den metod som använts för att samla in data till utvärderingsdokumentet är enskilda intervjuer och enkätstudie. Författaren har genomgått hela utvärderingsdokumentet och sedan valt att fokusera på de delar som är relevant att jämföra med intervjustudien. Det vill säga elevernas upplevelser av utbildningsprogrammet. Då granskningen av utvärderingen har gjorts efter att intervjustudien var genomförd och sammanställd, var det möjligt att jämföra resultaten av dem båda. Jämförelsen gjordes genom att markera de delar av utvärderingens resultat som ansågs vara liknande med vad som uppkommit i intervjustudien. De likvärdiga resultaten har sedan sammanställts.

4.2.2 *Datainsamling och analys av uppföljningsdokumenten*

Uppföljningsdokumenten är, liksom utvärderingsdokumentet, inhämtat från utbildningsledaren på Arosdöttrarna. Metoden för insamlandet av data i uppföljningsdokumenten framgår inte och är därmed okänd. Uppföljningsdokumenten har noggrant genomgått och sammanfattats för att få en helhetsbild av antal elever som gått på Arosdöttrarna mellan 2005 till och med 2011. Denna sammanställning ansågs nödvändig då de olika dokumenten var olika utformade. Sammanställningen gick ut på att ta reda på hur många som medverkat i utbildningsprogrammet samt hur många av dem som blivit självständiga. Genom en sådan sammanställning kan en överblick fås över i vilken utsträckning utbildningsprogrammet har hjälpt invandrarkvinnorna att integreras och i så

fall hur många det är procentuellt. På detta sätt har studien både gått in på djupet hos enskilda deltagare och granskat antal som lyckats med utbildningen ur ett helhetsperspektiv.

4.3 Etiska ställningstaganden gällande intervjustudien

4.3.1 Informations- och samtyckeskravet

Informations- och samtyckeskravet innebär att intervjupersonen ska få information om studien för att sedan ge sitt medgivande om att delta i studien. Detta kan ske genom ett brev, som bland annat ska innehålla begripligt information om eventuella risker som intervjupersonen kan utsättas för till följd av sin medverkan, information om anonymitet samt att medverkan är frivillig och kan avslutas när som helst. I denna studie har varje deltagare genomgått ett informerat samtycke genom att få läsa och/eller fått uppläst ett informationsbrev (se bilaga A) innan intervjun. Intervjupersonen har även fått muntlig information om anonymitet, vad studien handlar om och att personen kan avbryta intervjun när hon vill. Denna information har getts av både lärare och intervjuaren i samband med intervjutillfället. Deltagandet har även varit frivilligt och genom att ställa upp för intervjun, har intervjupersonerna samtyckt.

4.3.2 Konfidentialitets- och nyttjandekravet

Konfidentialitetskravet innebär att alla personuppgifter som samlats in under studiens gång ska förvaras så att ingen annan kan ta del av dem. Intervjuerna i denna studie har spelats in på en mobiltelefon som varit inställd på "flygplansläge" vilket innebär att den inte varit kontaktbar med hjälp av internet och mobilnät. Intervjumaterialet har sedan överförts till en stationär dator för att minimera risken av att andra kan få tag på det genom exempelvis stulen mobil. Alla intervjupersoner har varit anonyma i den utsträckningen att deras namn nämnts en gång vid första mötet och aldrig skrivits ner. Även om de berättat sitt namn under intervjun och annan personlig fakta, har detta censurerats vid transkribering. För att skilja på personerna har var och en fått ett nummer mellan ett och fyra. Nyttjandekravet avser att det material och data som samlats in enbart får användas för studiens syfte (Olsson & Sörensen, 2011). Allt inspelat och transkriberat material kommer därmed att förstöras efter att uppsatsen har blivit godkänd.

5 RESULTAT

Resultatet är uppdelat i två olika delar varav den första delen redovisar resultat som framkom av intervjustudien. Resultatet som framkom av intervjustudien är därefter uppdelade i underrubriker som motsvarar de kategorier som togs fram i intervjuanalysen. Några av underkategorierna har också använts för att dela upp rubrik 5.1.2 och 5.1.4 (se tabell 2). Den andra delen av resultatet redovisar resultat som framkom av dokumentgranskningen.

5.1 Resultat som framkom av intervjustudien

5.1.1 *Upplevelser av livet innan utbildningsprogrammet*

Samtliga deltagare förklarade kortfattat deras situation och hur de mådde innan de började utbildningen på Arosdöttrarna. Antingen hade de själva eller någon annan i samma klass vistats i flera år i hemmet, det vill säga utan någon huvudsyssla utanför hemmet. Det beskrevs som en dålig tillvaro för kvinnor och det upplevdes som socialt isolerande.

”Att vi suttit själv och tänkt på något är inte bra. Det är bättre att gå ut och prata med andra.” IP3

Det fanns också en rädsla av att gå ut och träffa människor på grund av den bristande kunskapen inom det svenska språket. Någon beskrev sitt dåvarande liv ”som en låda” (IP4) och en vilja av att bara vara hemma. En av intervjupersonerna beskrev även att hon sedan länge varit rädd för lärare. Denna rädsla hade hindrat personen för att lära sig svenska på SFI. Rädslan yttrade sig främst i att inte våga fråga läraren om hon inte förstod eller att svara fel på frågor från läraren. Ängslan hade också resulterat i magont inför varje kurstillfälle inom SFI.

5.1.2 *Upplevelser, känslor och tankar under utbildningsprogrammets gång*

Lärandet

Det var nästan enbart positiva svar angående vad intervjupersonerna tyckte om Arosdöttrarna. De var alla nöjda med upplägget och kände att de fått värdefull språkinläring. Alla var glada över att de lyckats lära sig svenska. Något som de också var positiva till var den praktik som större delen av utbildningen präglas av. Praktiken hade antingen lett till jobb eller vilja att studera vidare. Även andra saker utöver språkträning, exempelvis information om olika svenska myndigheter och system samt tillvägagångssätt vid arbetssökning var väldigt uppskattat hos intervjupersonerna.

”Vi fick faktiskt lära oss mycket, inte bara om utbildningen tycker jag, hur man kontaktar arbetskamrater, hur man kontaktar arbetsgivare, allt faktiskt” IP2

Det var även mycket fokus på att lära sig positivt tänkande och att inte ge upp. Detta förklarades som väldigt stärkande för individen på olika sätt i livet.

”Jag har lärt mig några stora points, att man ska tänka positivt, att man ska kämpa vidare, man ska inte ge upp. Så jag använder ju dem nu faktiskt” IP2

Något som de själva var förvånade över var att de snabbt lyckats lära sig svenska och få en anställning. En av intervjupersonerna berättade stolt om sin anställning som hon lyckats få genom Arosdöttrarna. Även ett positivt bemötande och beröm från chefen på arbetsplatsen verkade betydelsefullt och stärkande.

”Chefen sa till mig: ’Välkommen ..., du är duktig!’” IP1

Andra saker som också ingick i utbildning var kulturella skillnader med viss fokus på jämställdhet och kvinnors rättigheter i samhället. Kvinnan ansågs vara fri i det svenska samhället. En av intervjupersonerna poängterade dock att vara kvinna är förenat med svårigheter i exempelvis arbetssökning och att vara kvinna och invandrare var ännu svårare.

Tillitsfull personal

Det fanns också en genomgående känsla hos intervjupersonerna som handlade om att de blev sedda och fick den hjälp de ville ha av lärarna. Samtliga pratade gott om lärarna flera gånger och såg upp till dem. Deras beskrivning av lärarna präglades av tillitsfullhet, lojalitet, förmåga att lyssna, tillgänglighet, hjälpsamhet och att verka som förebild. Personen som känt rädsla för lärare kände efter bara en dag trygghet i att våga fråga och att våga ha fel. Exempelvis har lärarna varit stor tillgång vid tillfällen då studenten inte förstått enskilda svenska ord.

”När jag inte förstod ett ord till exempel, då sa jag att jag inte förstod. Då har de rättat och sagt hur det ska vara” IP1.

Lärarna verkade också som ett stöd för att lära nya saker, att förändra beteende och att behålla samt öka motivationen. En av intervjupersonerna berättade att lärarna berättade hur de hade kommit till Sverige och hur de hade tagit sig dit de var i dag. De ansågs därmed vara en stor inspirationskälla och någon att se upp till.

”Dom (lärarna) berättar ju en riktig historia, det är deras liv och de är en förebild.” IP2

Lärarnas tillgänglighet och hjälpsamhet har haft en stor betydelse för eleverna. De förklarar att de har kunnat fråga dem om vad som helst när som helst och inte bara om saker som rör skolan. Har de till exempel det jobbigt hemma kunde de få stöd eller om de inte förstod hur papper från myndigheter skulle fyllas i så fick studenterna hjälp med detta.

Kvinnlig samhörighet

På frågan om intervjupersonen var nöjd med sina klasskamrater svarade alla ja. Vidare förklarade en att klassen kändes som en familj och att de ofta pratade och skrattade

tillsammans. De åt alltid gemensam lunch och lade snabbt märke till när någon var exempelvis sjuk. Gemenskapen var tydlig i intervju svaren och alla ansåg att de kände stöd både till skolan och till problem hemma från klasskamraterna. Det ansågs i något fall att det var en fördel att det bara fanns kvinnor på Arosdöttrarna med förklaringen att det kändes mer bekvämt och avslappnat.

”Det är bra med båda, men det är bra också när man pratar, (att vara bara kvinnor) ... man skäms när männen är här, men när man är bara kvinnor det är frihet. Man kan prata om allt och så.” IP2

5.1.3 Tankar om utbildningsprogrammet som helhet

Några av deltagarna var helt nöjda med utbildningen på Arosdöttrarna och saknade ingenting. De ansåg att de hade fått den hjälp de ville ha och de var mycket tacksamma. Det som alla var mest nöjda med var att de lärt sig svenska och att de fått vara på praktik som sedan lett till arbete. Några av intervju personerna tyckte att de saknade vidareutbildning inom Arosdöttrarna.

”Vi vill inte börja på någon annan skola, det är svårt att byta skola också. Vi har vant oss vid den här läraren och vi vill inte byta till annan lärare. ... Jag tycker att de skulle ha undersköterskeutbildning.” IP3

Några av intervju personerna hade, förutom önskan till vidareutbildning inom samma verksamhet, även en önskan om att Arosdöttrarna skulle nå ut till fler.

”Jag brukar säga; Arosdöttrarna är som en stjärna. En stor stjärna, men det finns lite damm på den som måste tas bort så att någon annan kan se den bättre”. IP4

Det ansågs finnas stora möjligheter för Arosdöttrarna att etableras på fler ställen än i Västerås och även expanderas som verksamhet. Det som talade för en framtida satsning för en sådan verksamhet var deras goda kvalitet och sättet de lyckats hjälpa individer på.

5.1.4 Upplevelser av livet efter utbildningsprogrammet

Generellt verkar deltagarna ha blivit stärkta och fått bättre självkänsla och självförtroende av att delta i Arosdöttrarnas utbildningsprogram. Alla tycker att det är stor skillnad innan och efter deras medverkan i framför allt hur de mår. De tycker att de mår bättre, har lättare för att hantera problem och att tänka positivt och att tänka rätt. Det som intervju personerna har lärt sig på Arosdöttrarna har de haft stor nytta av efter att de avslutat utbildning. Förutom att kunna prata svenska och ha fått ett arbete, påvisar analysen att de lärt sig att tro på sig själv och sin egen förmåga samt att vara lyhörd gentemot sig själv. Tidigare hade livet präglats av stress men sedan personen börjat skolan och sedan börjat arbeta hade livet blivit mer strukturerat.

”Förut var jag tvungen att lämna mina barn på dagis, laga mat, handla ... Det var stress förut, nu har jag min skola att tänka på” IP4.

Social integrering

Efter att ha lärt sig att både prata och skriva på svenska har det även utvecklats ett socialt mod. Det vill säga att personen vågat ta steget att prata med andra människor i samhället, svenskar som utlandsfödda. En av intervjupersonerna upplevde också att hon fått en mer positiv bild av svenskar och att hon insett att svenskar ofta är hjälpsamma.

”jag gillar svenskarna, de förklarar och hjälper till. Om jag har frågat har jag alltid fått hjälp, faktiskt, på alla plan”. IP2

Självförsörjning

Samtliga intervjudeltagare har fått någon form av anställning efter genomförd utbildning på Arosdöttrarna. De var mycket positiva till denna framgång och vissa var nästintill förvånade över att de lyckats få en anställning. Den största fördelen med att ha en egen inkomst var att kunna klara sig själv och därmed vara självständig. Några beskrev bland annat att det var en frihet att inte behöva få hjälp och vara beroende av sin man eller någon annan hela tiden.

”När man inte har något jobb, du måste få hjälp. Jag har mitt jobb, jag jobbar, jag tjänar mina pengar, jag betalar det som behövs med lägenhet och sådär.” IP1

5.2 Resultat som framkom av dokumentgranskningen

5.2.1 Resultat från utvärderingsdokumentet

Utvärderingen är omfattande och gjordes på två utbildningar som avslutades 2007 och 2008 och hade sammanlagt 33 elever varav 24 deltog i utvärderingen. De som inte deltog hade flyttat utanför kommunen och kunde därmed inte nås. I utvärderingen har både kvalitativ och kvantitativ metod använts för att samla in data. Totalt intervjuades fem kvinnor och intervjuerna handlade om deras liv innan, under och efter Arosdöttrarna. Samtliga kvinnor har fyllt i ett formulär med bedömningar av bland annat utbildningen, hälsan och sysselsättningen samt behovet av försörjningsstöd bland kvinnorna. Innan kvinnorna började på Arosdöttrarna saknade fem personer utbildning, sju hade fem år eller mindre i tidigare skola och ytterligare nio personer hade sex-nio år i tidigare skola. Mer än hälften hade ingen yrkeserfarenhet utanför hemmet.

Studiens deltagare fick gradera deras bedömning av utbildningen. De fyra graderingarna var; mycket nöjd, nöjd, inte helt nöjd och missnöjd. Denna gradering fick ett positivt utfall enligt följande:

- Bemötande från personal: 92 procent var mycket nöjd och åtta procent var nöjd.

- Bemötandet från andra deltagare i utbildningen: 83 procent var mycket nöjd, 13 procent var nöjd samt fyra procent var missnöjd.
- Den teoretiska utbildningen: 79 procent mycket nöjd och 21 procent nöjd.
- Praktiken: 67 procent mycket nöjd, 25 procent nöjd och åtta procent inte helt nöjd.
- Tiden på Arosdöttrarna i sin helhet: 92 procent mycket nöjd och åtta procent nöjd.

Samma graderingsskala användes för att bedöma deltagarnas nöjdhet med sitt dåvarande liv efter att de genomfört utbildningen på Arosdöttrarna. Svaren från detta frågeformulär var följande:

Nöjd med:

- Familjesituationen: 83 procent mycket nöjd, 13 procent nöjd och fyra procent missnöjd.
- Hälsosituationen: 59 procent mycket nöjd, 33 procent nöjd, fyra procent inte helt nöjd och fyra procent missnöjd.
- Fritidssituationen: 58 procent mycket nöjd, 30 procent nöjd, åtta procent inte helt nöjd och fyra procent missnöjd.
- Arbets- och sysselsättningssituationen: 57 procent mycket nöjd, 30 procent nöjd, nio procent inte helt nöjd och fyra procent missnöjd.
- Kontakter med vänner och bekanta: 52 procent mycket nöjd, 31 procent nöjd, 17 procent inte helt nöjd.
- Boendesituation: 58 procent mycket nöjd, 17 procent nöjd, 21 procent inte helt nöjd och fyra procent missnöjd.
- Den ekonomiska situationen: 35 procent mycket nöjd, 35 procent nöjd, 26 procent inte helt nöjd och fyra procent missnöjd.

Som helhet bedömdes nöjdheten över livssituationen vara bra för eleverna. De två skalor som har lägre nöjdhet är boendesituation och den ekonomiska situationen. Detta resultat antogs kunna bero på att eleverna inte hunnit etableras på arbetsmarknaden och fått en stabil inkomst vid tidpunkten då data samlades in.

På enkäterna svarade samtliga att Arosdöttrarna hade förändrat deras livssituation i vardagen. Utvärderaren sammanfattade svaren i följande fem kategorier:

- ”Ökade kunskaper om det svenska samhället.”
- ”Stolthet över att ha klarat en yrkesutbildning, att ha fått ett arbete och blivit självförsörjande.”
- ”Språklig utveckling.”
- ”Nya vänner och bekanta.”

Efter att författaren granskat intervjudelen i utvärderingsdokumentet sammanfattades följande punkter som var lika med den genomförda intervjustudien:

- Att eleverna fått nya vänner och ökat sitt sociala nätverk.

- Att eleverna känner sig stolta över att ha fått ett arbete och över att ha genomfört utbildningen.
- Att eleverna anser att de fått bättre rutin på sin vardag.
- Att eleverna är nöjda med utbildningens upplägg och med lärarna.
- Att eleverna fått hjälp med att förstå deras egna rättigheter som kvinnor och den svenska kulturen.
- Att elevernas vardag innan Arosdöttrarna präglades av att sitta hemma och att inte våga gå ut bland annat på grund av att de inte kunde prata svenska.
- Att eleverna är nöjda med att ha lärt sig prata och skriva på svenska.
- Att eleverna känner sig mer självständiga efter utbildningen.

I utvärderingsdokumentet framgick även att sex av kvinnorna hade fått jobb efter sin utbildning, sex hade studerat vidare, sju personer både arbetade och studerat medan en var hemma för vård av eget barn och fyra var arbetslösa. Detta var ett genomsnitt av båda grupper som hade medverkat i studien. Utvärderaren gjorde ett antagande om att antalet elever som hade arbete skulle öka efter en tid. Detta på grund av att mätningen av den grupp som genomfört utbildning året efter den första, alltså den senare gruppen, bara hade en uppföljningstid på elva månader. Den första gruppen hade däremot en uppföljningstid på 27 månader och haft längre tid på sig att få en anställning.

5.2.2 Resultat från uppföljningsdokumentet

Den insamlade uppföljningsdata utgörs av två olika dokument varav en är en sammanfattning av antalet elever gått medverkat i utbildningsprogrammet mellan år 2007 och år 2011. Samma dokument redovisar även det sammanlagda antalet som genomfört steg tre (yrkesutbildningen, sista momentet i utbildningsprogrammet) och hur många som därefter fått arbete, studerat vidare samt är hemma med barn eller är sjukskrivna. Det andra dokumentet visar enbart statistik över antal elever som genomfört steg tre. Dokumentet syftar till att följa upp de personer som innan Arosdöttrarna hade försörjningsstöd för att se hur stor andel som blivit självförsörjande efter utbildning.

Tabell 3 visar en sammanfattning på antal elever som sammanlagt gått alla tre stegen under varje år på Arosdöttrarna och hur många av de elever som gått det tredje steget. Tabellen är en sammanställning av båda uppföljningsdokumenten.

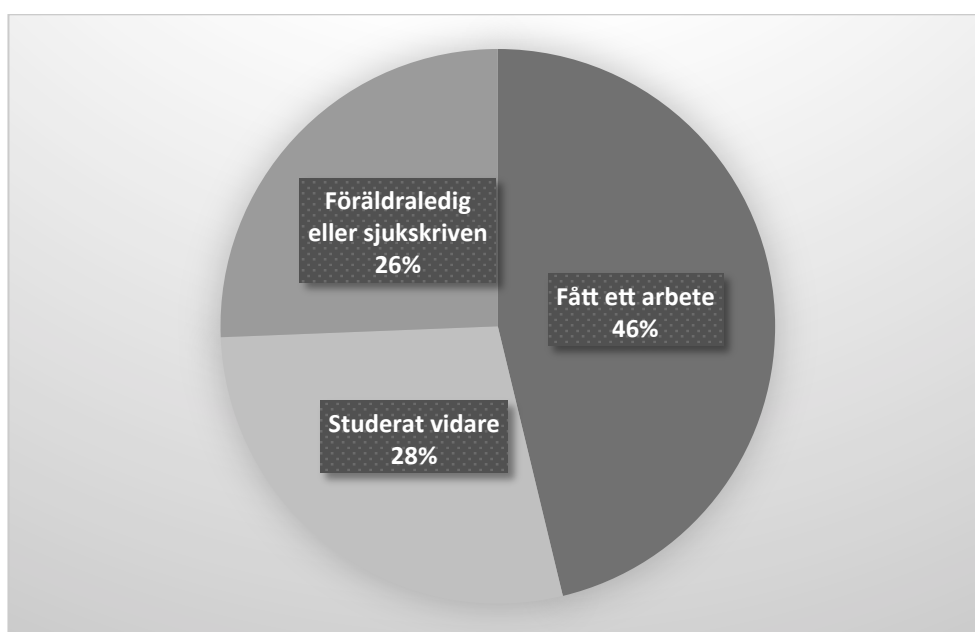
Tabell 3: Tabell över sammanlagda antalet elever på Arosdöttrarna (steg ett, steg två och steg tre) under varje år sedan 2007. Den sista kolumnen visar antal elever som gått steg tre under varje år sedan 2005. Uppgifter om det sammanlagda antalet elever 2005 och 2006 har inte framgått av uppföljningsdokumenten.

Årtal	Sammanlagda antal elever steg 1 - 3	Antal elever som genomgått steg 3
2005	-	12
2006	-	23
2007	50	20

2008	45	12
2009	62	16
2010	71	15
2011	70	7

Totalt: 105

Vid en uträkning, gjord av författaren, konstaterades det att antalet nya elever mellan år 2007 och 2011 motsvarar antal elever som under samma tidsperiod tagit sig vidare till steg tre. Vidare är det i genomsnitt 48 elever, som är kvar på steg ett och steg två vid varje årsskifte. En uppföljning har gjorts på de elever som avslutat steg tre mellan 2007 och 2011 ($20 + 12 + 16 + 15 + 7 = 70$). Även steg tre i barn- och fritidsutbildningen som avslutades 2005 är med i mätningen vilket motsvarar 12 elever. Av dessa 82 deltagare ($70 + 12$) visar uppföljningen att 38 fått ett arbete, 23 studerar vidare och elva är föräldralediga eller sjukskrivna. Detta utfall har gjorts om i procent och redovisas i figur 2.



Figur 2. Andel av eleverna som är föräldraledig eller sjukskriven, har fått ett arbete eller har studerat vidare efter utbildningsprogrammet. Mätningen är gjord på elever som avslutat steg tre, det vill säga hela utbildningen, mellan 2005 till och med 2011.

Figur 2 visar även på ett positivt utfall för Arosdöttrarna då hela 74 procent (46 procent + 28 procent) av deltagarna på något sätt lyckades bli självständiga.

5.3 Sammanfattning av resultatet

Enligt både intervjustudien och dokumentgranskningen har ett positivt resultat påvisats. Båda delarna i resultatet visar att eleverna är nöjda med utbildningsprogrammet och att det har blivit en positiv förändring i deras vardag efter utbildningen. De flesta har antingen fått ett arbete eller tagit steget att studera vidare vilket de är stolta över. Att ha lärt sig svenska är också en stolthet och de har även fått en bra insikt i de kvinnliga rättigheter som råder i Sverige. Många har fått nya sociala kontakter och klarar av att möta problem i livet på ett

bättre sätt än tidigare och de känner en bättre struktur och ett ökat oberoende av andras hjälp.

6 DISKUSSION

6.1 Intervjustudiens metoddiskussion

Även om en kvantitativ undersökning är mer heltäckande i antal medverkande, hade ändå problemet med att få tag på deltagare kvarstått. Att exempelvis skicka ut enkäter hade också varit en svårighet då många inte är tillräckligt bra på svenska. En intervju är bättre eftersom intervjuaren har möjlighet att i intervjun ge en djupare eller enklare förklaring av frågan som ställs.

Det som talar för val av metod och tillvägagångssätt för att samla in data till intervjustudien är att författaren har begränsade erfarenheter inom datainsamling. En observationsstudie i Arosdöttrarnas lokaler kanske skulle kunna ge en djupare förståelse för gemenskapen och stämningen. Observationsstudier används också ofta i studier som innehåller språksvårigheter (Olsson & Sörensen, 2011). För att genomföra en observationsstudie krävs både erfarenhet och fördjupad kunskap inom metoden. Att genomföra ostrukturerade intervjuer kanske också skulle ge mer förståelse för personen och en bättre och mer avslappnad konversation. Personen kanske skulle känna sig mer fri att prata och använda de ord som intervjupersonen kunde uttrycka på svenska. Även i genomförandet av en ostrukturerad intervju bör intervjuaren vara erfaren för att undvika att intervjun ger irrelevant material för studien (Holloway & Wheeler, 2010). Genom semistrukturerade intervjuer kanske intervjupersonen kände sig stressad av svåra ord och att förstå innebörden av frågorna.

Intervjustudien är i denna undersökning begränsad av antalet intervjupersoner. Ett önskvärt antal intervjupersoner på fem till tio personer gick inte att uppnå främst på grund av tidsbrist hos kontaktpersonen. Kontaktpersonen berättade även att det var svårt att få tag på personerna och den anledning som läraren trodde att detta berodde på var att intervjupersonerna bytt nummer. Vid förfrågan om intervjuaren själv skulle kontakta intervjupersonerna svarade läraren att, på grund av språket, skulle det vara svårt för dem att förstå syftet med intervjun. En annan anledning till svårigheten att få tag på intervjupersoner kan ha varit att det varit för kort tid till att få tag på dem. Den tid som kontaktpersonen hade på sig att kontakta och boka in intervjuer med intervjupersonerna var cirka tre veckor. Personerna kan också ha flyttat ifrån Västerås eller inte haft möjlighet att bli intervjuad på dagtid på grund av arbete eller studier. På grund av att antalet är få, är det svårt att bedöma om dessa personer kan ge många deltagares upplevelser. Det som stärker trovärdigheten är

att alla intervjupersoner haft ungefär samma helhetsbedömning samt att liknande upplevelser presenteras i utvärderingsdokumentet.

En svaghet i denna studie är kommunikationen som inte helt och fullständigt varit utan svårigheter. Trots att intervjupersonerna genomgått steg tre i Arosdöttrarnas utbildningsprogram, har några fortfarande svårt att problemfritt kommunicera på svenska. Kommunikationssvårigheter har gjort att exempelvis vissa frågor och ord under intervjun varit svåra för intervjupersonen att förstå. Vid dessa tillfällen har intervjuaren haft möjlighet att på enklare svenska förklara innebörden om vad hon menar och frågar efter. Möjligheten att kunna förklara i sådana situationer stärker valet av intervjuer som datainsamlingsmetod.

Språkbarriären har haft en stor inverkan i det informerade samtycket. Det informerade samtycket ska vara förståeligt och kunna tillgodogöras fullt ut av intervjupersonen (Olsson & Sörensen, 2011). Att intervjupersonerna fått en förklaring av läraren innan intervjutillfället har troligtvis haft en stor betydelse. Vid detta tillfälle har intervjupersonen fått information om anonymitet samt studiens syfte och ändamål. Dessa saker är det ytterst viktigt att intervjupersonen förstår innan hon går med på att delta i studien. Genom att läraren, som personen troligen också har förtroende för, förklarar detta finns det möjlighet till översättning. Det vill säga om personen inte förstår innebörden kan läraren förklara på personens hemspråk alternativt ge en enklare förklaring.

Det har även avsatts fem till tio minuter innan påbörjad intervju till genomgång av konfidentialitet, personens rättigheter och eventuella konsekvenser i samband med sitt medverkande. Konfidentialitet, rättigheter och konsekvenser ska alltid finnas med i ett informationsbrev (Olsson & Sörensen, 2011). Då har intervjupersonen först fått läsa ett informationsbrev (se bilaga B) och vid lässvårigheter har intervjuaren läst informationsbrevet högt. Intervjuaren har sedan försäkrat sig om att intervjupersonen förstått innehållet. Därefter har personen även fått med sig brevet hem för att få möjlighet att åter läsa i lugn och ro eller eventuellt få det översatt av någon annan. En viktig del av brevet har varit intervjuarens telefonnummer dit intervjupersonen kan ringa vid frågor och oklarheter.

Att läraren har valt ut deltagare till undersökningen, enligt snöbollsmetoden, kan medföra en risk att läraren har valt strategiskt efter de som läraren vet har lyckats med utbildningen. På detta sätt blir det bara positiva kommentarer att redovisa i arbetet. Utvärderingen visar dock att de positiva kommentarerna även finns hos majoriteten av de som avslutat steg tre i utbildningen under 2007 och 2008. Även statistiken visar på ett positivt utfall av andelen deltagare som efter avslutad utbildning är självförsörjande genom lön eller studiebidrag.

6.1.1 Kvalitetskriterier

För kvalitativa studier utgörs kvalitetskriterierna av trovärdighet, överförbarhet, tillförlitlighet och objektivitet. Trovärdighet innebär att intervjupersonen ska uppfatta sitt deltagande som meningsfullt med studien. Därefter följer också att intervjupersonen ska vara ärlig i de svar som hon uppger (Holloway & Wheeler, 2010). Genom det informerade

samtycket som intervjupersonerna genomgått genom informationsbrevet (bilaga A) ska deltagarna också ha förstått vikten av ärlighet i de svar som sägs.

Tillförlitlighet innebär att studien är noggrant genomförd och beskriven. Genom en sådan noggrannhet kan läsaren detaljerat följa analys- och beslutsprocesser (Holloway & Wheeler, 2010). Snarast efter varje intervjutillfälle i intervjustudien har intervjuaren fört anteckningar och gjort transkribering av intervjun då minnet fortfarande är färskt. Även intervjuguide och informationsbrev bifogas (se bilaga A och B) för att öka tillförlitlighet samt en grundlig beskrivning av analysens tillvägagångssätt.

Objektivitet innebär att resultatet inte ska influeras av forskarens förförståelse och antaganden. Detta är svårt att undvika i kvalitativa studier därför ska förförståelse som kan påverka resultatet redovisas tydligt (Holloway & Wheeler, 2010). Författaren till denna undersökning som också är intervjuaren, har ringa förförståelse i ämnet och kan därmed lättare få ett objektiva perspektiv. En begränsad förförståelse kan också medföra att intervjuaren har svårare att förstå vad intervjupersonen avser med olika svar. Om intervjuaren är insatt i ämnet som i detta fall är Arosdöttrarnas verksamhet och utbildningens uppbyggnad, kan denna förståelse öka.

Kvalitetskriteriet överförbarhet menas med att resultatet i en kontext kan bli överfört till liknande intervjupersoner eller situationer (Holloway & Wheeler, 2010). Detta kriterium är svårt att uppnå eftersom deltagarna är få och strategiskt valda. Överförbarheten i denna studie är även begränsad till liknande verksamheter som Arosdöttrarna. Det som styrker denna studie gällande överförbarhet är att författaren, förutom en intervjustudie, också studerat uppföljningsdokument. Att komplettera den utförda intervjustudien med en dokumentstudie är också en styrka i denna uppsats då det går att jämföra resultatet från intervjustudien med dessa tidigare undersökningar. Det som sedan stämmer överens mellan intervjustudien och dokumentgranskningen får därmed en extra styrka i att resultatet speglar verkligheten.

6.2 Uppföljningsdokumentens metoddiskussion

Gällande utvärderingsdokumentet, har den tidigare varit tillgängligt på Arosdöttrarnas hemsida och statistikdokumentet har mailats till författaren av utbildningsledaren. Det har inte framgått om det finns ytterligare utvärderingar som har visat på motsatt resultat.

Författaren anser att kvaliteten på uppföljningsdokumentet har varit varierande.

Utvärderingsdokumentet har varit av god kvalitet och utföraren var utbildad psykolog vilket författaren anser var en styrka. De övriga dokumentens kvalitet genomsyras av fel uträkningar och siffror, samt att de personer som inte var bidragstagare innan de påbörjade utbildning, hade exkluderats. De uträkningar och siffror som blivit fel blev rapporterade till utbildningsledaren som rättade till dem och bedömde att det var ett tryckfel. Som helhet bedömde författaren att dessa dokument skulle kunna vara mer utförliga och att det saknades tydlig redovisning av antal elever som genomgått utbildningsprogrammet.

En större granskning skulle också kunna ha gjorts av de andra delarna i utvärderingsdokumentet för att dra fler paralleller till och stärka intervjustudien. De resultatdelar som tagits ut är också de som författaren ansett vara liknande med intervjustudien. Det fanns även fler under samma rubrik som på något sätt skulle kunna stärka intervjustudien om än inte lika tydligt.

Det saknas siffror på antal elever på utbildningsprogrammet vid varje årsskifte sedan start. Därmed är det svårt att bedöma anledning till att denna siffra inte stämmer överens med antalet som går vidare till yrkesutbildningen. En anledning kan vara att några hoppar av eller flyttar eller att eleverna tar olika lång tid på sig att genomgå steg ett och steg två. Uppföljningsdokumenten har skickats över via mail från utbildningsledare till författaren och därmed har utbildningsledaren haft möjlighet att utesluta andra dokument. Det kan exempelvis finnas dokument som visar på sämre siffror för utbildningsprogrammet som utbildningsledaren inte vill visa upp. Eftersom det inte verkar finnas siffror på antal elever som hoppat av utbildningsprogrammet, kan detta vara en aspekt som bör beaktas. Det skulle inte bara vara en fråga om ärlighet från ABF:s sida utan även en möjlighet att identifiera förbättringsmöjligheter om även sådana siffror redovisades.

Resultatet från uppföljningarna är en sammanfattning av statistik på två dokument. Några delar har tagits bort då de inte ansågs vara relevanta, exempelvis hur många av eleverna som fick beviljat så kallat rekryteringsbidrag innan utbildningen. I det ena av uppföljningsdokumenten var en av utbildningarna inte slutförda under mätningarna. En mätning hade gjorts trots att den ena utbildningen inte var slutförd, vilket tyder på att det troligen kommer att finnas fler av de elever i den pågående gruppen som kommer att bli självförsörjande.

6.3 Intervjustudiens resultatdiskussion

Att informera om kvinnors rättigheter i Sverige är en viktig del i integrationsprocessen. Kunskap om rättigheter främjar dessutom den enskilda individens empowerment (Gulfem Cakir & Yerin Guneri, 2011). Genom att informera invandrarkvinnor om deras rättigheter kan de också bli medvetna om hur kvinnor lever i ett av världens fjärde mest jämställda land (World Economic Forum, 2012). För vissa kvinnor har det kanske aldrig funnits något annat alternativ än att stanna hemma och ta hand om barn och hushåll. Många av kvinnorna kanske inte vet eller har inte ens reflekterat över att de har goda möjligheter till etablering på arbetsmarknaden och möjlighet till ett socialare liv.

Några av de intervjuade önskade att Arosdöttrarna också hade hand om vidareutbildning som exempelvis undersköterskeutbildning. Detta kan vara både praktiskt och effektivt för eleverna som väljer att studera vidare. Några av eleverna poängterade att det hade varit bra om de kunnat ha samma lärare även på vidareutbildningen. Detta kräver utökad kunskap hos de enskilda programlärarna då de i så fall måste ha grundläggande lektioner i ett specifikt ämne. Om Arosdöttrarna skulle bestämma sig för att utökas ytterligare med fler val till vidareutbildningar kräver detta i praktiken att en och samma lärare måste ha kompetens att ge utbildning i olika ämnen. Det är nog svårt att åstadkomma en sådan bred kompetens hos

de anställda och det kan ställa för höga krav på den enskilda läraren. Det som också talar emot en sådan expanderings av Arosdöttrarna är att det kan vara bra att komma ut och lära sig i den vanliga svenska skolan. På en vidareutbildning kan personen träffa andra svensktalande elever och bytet av skola blir samtidigt en del av integreringen i samhället. Exempelvis visade den nederländska studien av de Vroom och van Tubergen (2010) att social kontakt med ursprungsbefolkningen ökade möjligheterna till integration på arbetsmarknaden. Lärarnas sociala resurser och Arosdöttrarnas trygga miljö får inte bli en förutsättning för att individen ska lära sig nya saker.

I intervjustudien visas tydligt de positiva effekter som en anställning har på hälsan och bland annat upplever individerna att de har en mer strukturerad vardag. Att en anställning leder till hälsa kan också stärkas genom Akhavans (2006) doktorsavhandling, där motsatsen, det vill säga arbetslöshet, leder till ohälsa. Individerna berättar också att de är mindre stressade trots att cirka 40 timmar i veckan på grund av jobb går bort från den tid de annars hade till hemarbete. Arbetet har även lett till stolthet, ökat självförtroende och ökad självkänsla.

Självständighet och att plötsligt få en heltidssysselsättning utanför hemmet har naturligtvis stor påverkan på andra familjemedlemmar. Förändringen kan vara stor och oväntad när alla familjemedlemmar måste göra lika mycket i hushållet istället för att kvinnan gör allt. I utvärderingen framkommer det att denna förändring har gett positiv respons från familjemedlemmarna. Alla familjemedlemmar har tagit sitt ansvar och börjat hjälpa till med hushållssysslorna. En spekulation inom detta kan vara att det även finns andra konsekvenser av att en kvinna frigör sig själv och bli självständig. Exempelvis kan det uppstå skilsmässor och att partnern har svårt att finna sig i en situation där partnern plötsligt måste utföra obetalt arbete. På Arosdöttrarna kommer eleverna till stor del från mellanöstern varav Syrien ligger på 132:e plats och Iran på 127:e plats i World Economic Forums (2012) lista över de mest jämställda länderna i världen. I enstaka fall kan skillnader i maktpositioner mellan kvinnan och mannen vara djupt rotade och frigörelse kan möjligen leda till negativa konsekvenser som exempelvis våld. Detta kan därmed vara något som lärarna kan vara extra observanta med och ta notis om en elev plötsligt skulle sluta gå på utbildningen.

6.4 Uppföljningsdokumentens resultatdiskussion

Samtliga elever som deltagit i intervjuundersökningen och i utvärderingen har haft ett förflutet av lång och tillsynes ofrivillig hemmavistelse. Detta trycker på behovet av radikal förbättring av integrationen för flyktinginvandrare. Om Arosdöttrarna är den enda verksamhet av denna typ i Sverige, är det med stor sannolikhet ett stort antal individer som fortfarande ofrivilligt lever på socialbidrag och inte har någon huvudsysselsättning utanför hemmet. Många verkar vara fast i ett misslyckande av språkinlärning och säkert lika många har inte kunskap om de rättigheter som de innehar och finner sig därmed i sin situation. Att åtgärder vidtagits, det vill säga tillgång till två års SFI är bra men inte tillräckligt. Att ”dra alla över en kam” är inget framgångskoncept och insikter om att personer innehar olika inlärningsförmåga och motivation till inlärning är nödvändigt.

Enligt Cutler och Lleras-Muney (2009) har utbildning stor påverkan på hälsa. En del av de kvinnor som deltog i utvärderingen hade en relativt låg utbildning bakom sig. Genom att underlätta för dessa kvinnor att höja sin utbildningsnivå genom Arosdöttrarnas utbildningsprogram medför detta inte bara en anställning utan också bättre hälsa. I studien som Nielsen och Krasnik (2010) gjort framgick det att etniska minoriteter har högre risk för ohälsa. Då invandrare är en mindre grupp i Sverige innehållande olika etniciteter, är deras risk för ohälsa större än de som är födda i värdlandet och kanske har ett likvärdigt liv i övrigt. Därför bör hälsofrämjande insatser appliceras i synnerhet på denna grupp. Ett sätt är att främja den ackulturation som Sam och Berry (2010) nämner i sin studie. Genom att lära ut och öka förståelsen för Sveriges kultur, normer och rättigheter kan Arosdöttrarna bidra till ökad ackulturation för den enskilda individen.

Det skulle kunna vara bra att planera ytterligare uppföljning av eleverna i framtiden för att ta reda på om deras situation förändrats mer. Det som kan vara intressant är om de, sedan de kommit ut på arbetsmarknaden, också har upplevt exempelvis jämlikhet på sitt arbete. Det kan vara värt att undersöka om de exempelvis har en trygg och fast heltidsanställning eller om de är kvar i en extraanställning alternativt deltidsanställning. Om de är fortsatt nöjda med sin livssituation och om de har kvar kontakten med sina klasskamrater. En sådan uppföljning skulle exempelvis kunna göras år 2015 och år 2025. Detta skulle kunna vara en uppföljning av de dokument som granskats i denna studie men också en uppföljning av den genomförda intervjustudien. En uppföljning skulle därmed också kunna bidra till ytterligare forskning inom ämnet integrering för lågutbildade invandrarkvinnor.

Uppföljningen visar för övrigt på ett positivt utfall för Arosdöttrarna då hela 74 procent på något sätt lyckats bli självständiga på grund av Arosdöttrarna. Den resterande delen är dock intressant då det inte anges antalet som är föräldralediga eller sjukskrivna. De föräldralediga kan kanske också förr eller senare räknas till gruppen som fått arbete eller studerat vidare. Andelen sjukskrivna kan också vara värd att analyseras då graden av förmåga till delvis sysselsättning är olika. På något sätt får vi ta för givet att de som tagit sig igenom alla tre stegen från början varit helt eller delvis friska. Sjukskrivningen beror troligen till största del på att personen insjuknat, alternativt blivit mer sjuk, efter att de genomgått utbildningen. Det kan också finnas en liten del av de sjukskrivna som kanske lider av depression på grund av exempelvis tidigare upplevelser. Upplevelser som kan framkalla depression är nog gemensamt för många av Arosdöttrarnas elever men de flesta verkar ha kunnat vända negativa tankar till positiva och därmed mått bättre efter utbildningen. Frågan är om det finns några av eleverna som inte lyckats med denna framgång trots att de gått på Arosdöttrarna. Det kan därmed vara värt att undersöka denna grupp närmre i syfte att förbättra Arosdöttrarna.

6.5 Sammanfattning av resultatdiskussionen

Intervjustudien och uppföljningsdokumenten tillsammans är en stark grund till att Arosdöttrarna har ett framgångsrikt koncept inom integrering av lågutbildade och invandrande kvinnor. Både intervjuundersökningen och granskningen av

uppföljningsdokumenten har resulterat i att alla elever som deltagit i undersökningen varit positiva till Arosdöttrarna och har fått bättre självkänsla. De har även alla ansett att deras vardag och situation har förändrats till det bättre efter att de genomfört alla tre stegen. Uppföljningsdokumenten visar även på att en stor andel av Arosdöttrarnas elever är självständiga, det vill säga fått arbete eller studerar vidare, på grund av Arosdöttrarna. För att integrera i samhället, är att kunna det svenska språket, utan tvekan en grund, detta visar även tidigare forskning (McHugh & Challinor, 2011; de Vroom & van Tubergen, 2010; Pichler, 2011). Arosdöttrarna har gått ett steg längre och arbetar med att främja denna inlärningsprocess i samspel med andra faktorer som främjar integrering. Faktorer för främjandet av integrering inom Arosdöttrarna som i detta arbete har identifierats är följande:

- Språkinläring
- Sociala nätverk och socialt stöd
- Kunskap om samhällets uppbyggnad, system och lagar
- Kunskap om normer
- Kunskap om mänskliga rättigheter
- Yrkesutbildning

För att främja språkinläring har Arosdöttrarna lyckats skapa trygga inlärningsmiljöer med hjälp av lärarnas lyhördhet och förståelse för elevernas situation. Individerna får träffa likasinnade och skapa egna sociala kontakter samtidigt som de har nytta av verksamhetens kontakter ut i arbetsmarknaden. Klasskamraterna och lärarna fungerar också som ett socialt stöd vid motgångar och svårigheter både innanför och utanför skolan.

Genom att jämföra utvärderingens fynd med tidigare forskning kan det påvisa betydelsen av språk (McHugh & Challinor, 2011 & Pichler, 2011) och sociala faktorer (de Vroom & van Tubergen, 2010) för att främja integration. Flera studier visar att språk är en nyckel till lyckad integration såväl på arbetsmarknaden som i samhället och socialt. Att på värdlandets språk ta sig fram och skapa nya kontakter, kan kanske medföra ett ökat socialt nätverk som sedan kan ha betydelse på arbetsmarknaden. Relationer kan naturligtvis också ha en positiv effekt på den psykiska hälsan i form av socialt stöd och känsla av gemenskap och samhörighet.

Tidigare forskning av Hollander, Bruce, Burström och Ekblad (2011) visar också på att invandrare kvinnor är den grupp som är mest utsatt för arbetslöshet och ohälsa. Forskning visar också på att gemenskap med andra likasinnade kvinnor främjar deras hälsa och integration. Sådan gemenskap är något som skulle kunna benämnas systerskap och kan rentav vara en av de viktigaste faktorerna för att främja integration och välmående för invandrarkvinnor. Om systerskap är en viktig faktor är därför kravet på att vara kvinna för att få vara med i Arosdöttrarna grundläggande för utbildningen. Om samma metoder skulle vara lika bra för män, kan det eventuellt startas upp en liknande verksamhet för just män. Kanske är det många invandrare som kommer från könssegregerade samhällen och har kanske därmed behov att få prata med någon av samma kön och med samma upplevelser av segregering.

Akhavan (2006) beskriver att relationen mellan hälsa, arbetslöshet och immigration är ömsesidig. Arbetslöshet är den komponent som i huvudsak går att göra något åt. Därför kan

det vara viktigt att satsa på minskad arbetslöshet och ökad anställningsbarhet. Genom utbildning kombinerat med yrkesutbildning får eleverna på Arosdöttrarna både kunskap och erfarenhet som bidrar till god kompetens och ökad anställningsbarhet. Att ha ett arbete främjar även en god hälsa.

Kitchen, Williams och Chowhan (2011) beskriver att varje enskild individ är i behov av känslan att tillhöra ett samhälle. Som invandrare med annorlunda bakgrund, kultur, normer och samhällsstruktur kan invandraren kanske känna sig utanför samhället då hen inte har någon kunskap inom dessa komponenter i värdlandet. Denna vetskap kan vara viktig att ha vid exempelvis framtagandet av interventioner som ska främja invandrares hälsa. Genom att få nya vänner, få ett arbete samt en bättre ekonomi kan känslan av tillhörighet öka.

Studien som påvisade sambandet mellan empowerment, socialt stöd och utbildning (Gulfem Cakir & Yerin Guneri, 2011) stärker teorin om att ökad empowerment främjar invandrarkvinnors självständighet och hälsa. Arosdöttrarna präglas av socialt stöd från både lärare och klasskamrater samt att de huvudsakligen arbetar med att förmedla kunskap i form av utbildningar. Den positiva effekten av socialt stöd och sociala kontakter på hälsan påvisas även i en dansk studie gjord av Povlsen (2012).

Uppsatsens teoretiska perspektiv har varit att kvinnornas hälsa och välbefinnande påverkas av ökad empowerment till följd av utbildningen. Att detta har skett, kan utläsas av studiens resultat. De före detta deltagarna av Arosdöttrarnas utbildningsprogram berättar att de har förändrats under utbildningens gång. Förändringarna har varit positiva och har bland annat gett styrka till att genomföra utbildningen samt att inte ge upp vid motgångar som de stöter på i vardagen. På detta sätt har de lyckats hitta en styrka i sitt liv att på ett framgångsrikt sätt lösa och bemöta problem. Detta tyder på en ökad makt över sin egen situation, det vill säga en ökad empowerment. Några av intervjupersonerna beskriver att de fått styrka att fullfölja både utbildning och i processen till att få ett jobb. Förut hade de sett att en anställning för deras del var omöjligt i ett land som Sverige.

Resultatet från denna studie skulle kunna användas som underlag för vidare forskning inom ämnet, samt som underlag för ekonomiska satsningar för integrationsfrämjande interventioner. Förutom den tidigare föreslagna uppföljningen 2015 och 2025 bör även flera av de integrationsfrämjande faktorerna som påvisats i denna studie få en bättre vetenskaplig grund. Exempelvis borde sambandet mellan empowerment och främjandet av lågutbildade invandrarkvinnors integration utforskas ytterligare. Empowerment skulle därmed kanske kunna användas som metod för insatser inom integration i framtiden. En uppföljning av denna intervjustudie och de uppföljningsdokument som granskats kan också leda till att samma utbildningsprogram etableras i andra delar av Sverige. Istället för att utbildningsprogrammet är en del av ABF, som är en politisk organisation, skulle utbildningsprogrammet kunna bli ett allmänt erkänt program för integrering. Ett ytterligare förslag på vidare forskning är inom samma område men för lågutbildade invandramän.

7 SLUTSATS

- Elevernas upplevelser från innan Arosdöttrarna är att deras liv präglats av hemmavistelse, avsaknad av vänner och avsaknad av sysselsättning utanför hemmet. Många beskrev det som att Arosdöttrarna hade förändrat deras liv redan från första dagen.
- Kvinnorna var nöjda med den hjälp de fick med att lära sig svenska av stöttande lärare och att de hade känt en familjär känsla i klassrummet samt skaffat nya vänner. Praktiken hade gett dem bekräftelse på att de klarade av att genomföra ett bra arbete samt att den framför allt hade gett dem en anställning.
- Med en anställning och egen inkomst hade de sedan blivit mer självständiga, fått struktur på livet, fått en bättre självkänsla och förmåga att möta och hantera problem på ett bättre sätt än tidigare.
- En stor andel av Arosdöttrarnas elever har lyckats bli självständiga. Genom dessa siffror anser författaren att Arosdöttrarna lyckats med att integrera lågutbildade invandrarkvinnor på arbetsmarknaden och i det svenska samhället.
- Utbildningsprogrammet på Arosdöttrarna har ökat invandrarkvinnornas empowerment och flera delar ur resultatet tyder på att de har blivit starkare genom Arosdöttrarna. De har även hittat styrka i vardagen samt att de hanterar problem på ett bättre sätt.

REFERENSLISTA

- Akhavan, S. (2006). *The health and working conditions of female immigrants in Sweden*. (Doctoral thesis, Karolinska institutet, department of Public health sciences). Stockholm: Karolinska institutet.
- Akhavan, S., Bildt, C. & Wamala, S. (2007). The Health of Female Iranian Immigrants in Sweden: a Qualitative Six-Year Follow-Up Study. *Health Care for Women International*, 28(4), 339-359. Doi: 10.1080/07399330701206240
- Arbetarnas Bildningsförbund. (2012). *Måluppföljning Individ- och familjenämnden 2012- Arbetsrehabiliterande verksamhet- ABF Västerås*. Västerås: Arbetarnas Bildningsförbund.
- Arbetsmiljöverket. (2010). *Arbetsskador 2010*. Stockholm: Arbetsmiljöverket.
- Askheim, O.P. & Starrin, B. (Red.). (2007). *Empowerment*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Cutler, D. M. & Lleras-Muney, A. (2009). Understanding differences in health behaviors by education. *Journal of Health Economics*, 29(1), 1 – 28.
- DS 2013:19. *Svenska framtidsutmaningar: Slutrapport från regeringens framtidskommission*. Stockholm: Regeringskansliet.
- Edlund, H. (2009). *Arosdöttrarna: En utvärdering av vårdutbildningar för kvinnor med utländsk bakgrund*. Västerås: Arbetarnas Bildningsförbund.
- Global Utmaning. (2011). *Moving beyond demographics: Perspectives for a common European migration policy*. Stockholm: Global utmaning.
- Graneheim, U.H. & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24(2), 105-112.
- Green, J. & Tones, K. (2010). *Health promotion: planning and strategies*. (Andra upplagan). London: SAGE Publications Ltd.
- Gulfem Cakir, S. & Yerin Guneri, O. (2011). Exploring the factors contributing to empowerment of Turkish migrant women in the UK. *International Journal of Psychology*, 46(3), 223-233. Doi: 10.1080/00207594.2010.532800
- Hollander, A. C., Bruce, D., Burström, B. & Ekblad, S. (2011). Gender-related mental health differences between refugees and non-refugees immigrants- a cross-sectional register-based study. *BMC Public Health*, 11(1), 180-187. Doi: 10.1186/1471-2458-11-180
- Holloway, I. & Wheeler, S. (2010). *Qualitative research: in nursing and healthcare*. (Tredje upplagan). Chichester, West Sussex: Wiley-Blackwell.

- Kitchen, P., Williams, A. & Chowhan, J. (2011). Sense of community belonging and health in Canada: A regional analysis. *Social indicators research*, 107(1), 103-126. Doi: 10.1007/s11205-011-9830-9
- Korp, P. (2006). Health on the internet: implications for health promotion. *Health Education Research*, 21(1), 78-86. Doi: 10.1093/her/cyh043
- Kostenius, C. & Lindqvist, A. K. (2006). *Hälsövägledning: Från ord och tanke till handling*. Lund: Studentlitteratur.
- McHugh, M. & Challinor, A. E. (2011). *Improving Immigrants' Employment Prospects through Work-Focused Language Instruction*. Washington, DC: Migration Policy Institute.
- Nationalencyklopedin. (2013a). *Arbetskraftsinvandring*. Tillgänglig: <http://www.ne.se/arbetskraftsinvandring>
- Nationalencyklopedin. (2013b). *Flyktinginvandring*. Tillgänglig: <http://www.ne.se/flyktinginvandring>
- Nationalencyklopedin. (2013c). *Anhöriginvandring*. Tillgänglig: <http://www.ne.se/anh%C3%B6riginvandring>
- Nielsen, S. S. & Krasnik, A. (2010). Poorer self-perceived health among migrants and ethnic minorities versus the majority population in Europe: a systematic review. *International Journal of Public Health*, 55(5), 357-371. Doi: 10.1007/s00038-010-0145-4
- Olsson, H. & Sörensen, S. (2011). *Forskningsprocessen: Kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Organisation for Economic Co-operation and Development & Joint Research Centre. (2008). *Handbook on Constructing Composite Indicators: Methodology and user guide*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development & Joint Research Centre.
- Pichler, F. (2011). Success and European labour markets: A cross-national comparison of attainment between immigrants and majority populations. *International migration review*, 45(4), 938-978. Doi: 10.1111/j.1747-7379.2011.00873.x
- Povlsen, L. (2012). Immigrant women's clubs in a health-promotion perspective. *Scandinavian Journal of Public Health*, 2012(40), 355-359. Doi: 10.1177/1403494812449522
- Sam, D. L. & Berry, J. W. (2010). Acculturation: When Individuals and Groups of Different Cultural Background Meet. *Association for Psychological Science*, 5(4), 472-481. Doi: 10.1177/1745691610373075
- Sandmark, H. (Red.). (2011). *Perspektiv på kvinnors hälsa i arbetslivet*. Lund: Studentlitteratur.
- SFS 2010:197. *Etableringslag*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.

- SOU 2010:88. *Vägen till arbete: Arbetsmarknadspolitik, utbildning och arbetsmarknadsintegration*. Stockholm; Fritzes Offentliga Publikationer.
- Statistiska Centralbyrån. (2010). *Integration – ett regionalt perspektiv*. Örebro: Statistiska Centralbyrån.
- Statistiska Centralbyrån. (2012). *På tal om kvinnor och män: Lathund om jämställdhet 2012*. Örebro: Statistiska Centralbyrån.
- UN Women nationell kommitté Sverige. (2011). *Jämställdhet är en mänsklig rättighet*. Stockholm: UN Women nationell kommitté Sverige.
- Utenriksdepartementet. (2012). *EØS-håndboken*. Oslo: Utenriksdepartementet.
- de Vroome, T. & van Tubergen, F. (2010). The employment experience of refugees in the Netherlands. *International Migration Review*, 44(2), 376-403. Doi: 10.1111/j.1747-7379.2010.00810.x
- World Economic Forum. (2012). *The Global Gender Gap Report 2012*. Schweiz: World Economic Forum.
- World Health Organization. (2006). *Constitution of the World Health Organization*. Genève: World Health Organization.
- World Health Organization. (2010). *Health of Migrants- the way forward: Report of a global consultation*. Genève: World Health Organization.

BILAGA A

INTERVJUGUIDE

1. Skulle du vilja beskriva vad du tycker har varit bra med Arosdöttrarna under den tiden du var elev där?

- a) Fick du den hjälp du ville ha?
- b) Var du nöjd med lärarna?
- c) Var du nöjd med dina klasskamrater?
- d) Vad är det som är bra med att lära sig prata och skriva svenska?
- e) Vad är det som är bra med att ha ett jobb/utbildning?
- f) Har Arosdöttrarna hjälpt dig med mer än att få ett jobb/utbildning?

2. Var det något du tyckte var speciellt bra?

3. Var det något du tyckte var mindre bra?

- a) Var det något du tyckte att du till exempel inte behövde lära dig?

4. Om du tänker tillbaka på tiden du var mer i Arosdöttrarna, finns det något som du tycker skulle kunna förändras?

- a) Var det något du under tiden du var elev tänkte att detta borde dom ha gjort istället?
- b) Är det något du lärt dig efter Arosdöttrarna som du tycker att du skulle ha lärt dig i Arosdöttrarna?
- c) Finns det något du tycker skulle varit med i utbildningsprogrammet som inte fanns med?

5. Hur mår du nu och hur mådde du innan du var med i Arosdöttrarna?

- a) Hur mår du idag efter utbildningen?
- b) Hur mådde du innan utbildningen?
- c) Mår du bättre eller finns det ingen skillnad?
Om personen mår bättre eller tvärtom:
- d) Vad tror du det beror på?
- e) Vilken är den största skillnaden i ditt vardagliga liv om man jämför med innan du började i Arosdöttrarna?
- f) Tycker du att Arosdöttrarna på något sätt har hjälpt dig att vara en del av Sverige? Hur tycker du i så fall att det påverkat?
- g) Om det kommer ett problem, löser du problemet på något annat sätt nu än vad du gjorde innan Arosdöttrarna? På vilket sätt i så fall?

BILAGA B

INFORMATIONSBREV

Hej,

Du är inbjuden att vara med i ett arbete som handlar om vad som varit bra, mindre bra och vad som skulle kunna förbättras med Arosdöttrarna. Arbetet är ett examensarbete för folkhälsoprogrammet på Mälardalens högskola tillsammans med Arosdöttrarna i Västerås.

Att vara med i arbetet betyder att du ska bli intervjuad. Intervjun kommer att ta ungefär 30 minuter och den kommer att spelas in för att sedan skrivas ner och analyseras. Det som spelas in kommer inte att lämnas till någon annan. När arbetet är gjort kommer allt som spelas in och skrivits ned att tas bort. De som väljs ut är utvalda av Arosdöttrarnas lärare och intervjun kommer att göras på Arosdöttrarna i Västerås.

Ditt namn, ålder, vilket land du kommer ifrån och vilket år du var elev på Arosdöttrarna kommer inte att finnas med i arbetet. Att vara med i studien är frivilligt och du får hoppa av när du vill.

Några frågor är personliga och du kanske måste berätta hur du mådde innan och hur du mådde/mår efter du varit med i Arosdöttrarna.

Vid frågor går det bra att ringa mig på: 073x xx xx xx

Med vänliga hälsningar

Anja Persson



MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS

Box 883, 721 23 Västerås **Tfn:** 021-10 13 00
Box 325, 631 05 Eskilstuna **Tfn:** 016-15 36 00
E-post: info@mdh.se **Webb:** www.mdh.se